

Қорытынды. Бұрын сөз сөйлемеген балаларда сөйлеу тілі дами бастайды, құрбыларымен қарым-қатынас жасайды. Олар балабақша мен үйде тақпақтар, таныс өлеңдер айтып, пікір айта алу қабілетін танытады, сөзде күрделі сөйлемдерді қолдана бастайды, көптеген сұрақтар қояды. Бұл жұмыста сөйлеу ойындарын пайдалану бастамашылық сөйлеуді дамытуға ықпал ететінін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Котенко Н.В., Телегина А.В., Карыгина В.В. Развитие инициативной речи у детей с ОНР посредством речевых игр.//Педагогическое мастерство и современные педагогические технологии:Мат.Международ.конф., Чебоксары, 2018.-С. 257-269-(материалы конференции)
2. Ушакова О.С. Скажи по другому: Речевые игры, упражнения, ситуации, сценарии [Электронный ресурс].- 2015-URL:<https://nsportal.ru/detskiy-sad/razvitie-rechi/2015/08/06/metodicheskaya-kopilka-didakticheskikh-igr-po-razvitiyu-rechi> (дата обращения: 14.02.2020) – (интернет источники)
3. Ушакова О.С. Развитие речи детей 3-5 лет.- М.:ТЦ Сфера, 2011. - 201 с. – (книга)
4. Швайко Г.С. Игры и упражнения для развития речи / Под ред. В.В. Гербовой. – М.: Просвещение, 2000 [Электронный ресурс]. 2000 URL:<https://pedlib.ru/Books/5>(дата обращения: 15.02.2020) – (интернет источники).

ҒТАМР 14.25.07

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫН БАҒАЛАУ ДЕСКРИПТОРЛАРЫ

А.Б. НАРЕНОВА

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан,

Аннотация. Мақалада жаңартылған білім мазмұнын бағалау дескрипторлары қарастырылған. Дескрипторлар дегеніміз - оқушының құзіреттіліктерінің қалыптасу деңгейін сипаттайтын және олардың көріну дәрежесін анықтауға мүмкіндік беретін сапалы бағалау критерийлері (минималды, орташа, максималды). Дескрипторлар - оқушылардың оқу жетістіктері іс-әрекетінде тікелей байқалатын, сондай-ақ нәтижелер мен олардың нақты іс-әрекеттерінің өнімдері деңгейінде байқалатын операциялық көрсеткіштері. Рубрика баланың неге үйренетінін көрсетеді, критерийлер ол нені үйрену керек екенін көрсетеді, ал дескрипторлар оны қалай жасауға болатындығын көрсетеді. Дескрипторлар - бұл бір немесе басқа критерийге жету деңгейлері, ең жақсы нәтижеге жету үшін оқушылардың барлық қадамдарын дәйекті түрде көрсету және оларды белгілі бір балл арқылы бағалау.

Кілт сөздері: критерий, рубрика, дескриптор, бағалау технологиясы, критериалды бағалау

Аннотация. В статье рассматриваются дескрипторы оценивания обновленного содержания образования.

Дескрипторы – это качественные критерии оценивания, которые описывают уровень сформированности компетенций ученика и позволяют определить степень их проявления (минимальную, среднюю, максимальную). Дескрипторы представляют собой операциональные показатели, непосредственно наблюдаемые в достиженческом поведении учащихся, а также на уровне результатов и продуктов их конкретной деятельности. Рубрика указывает, что ребенок изучает, критерии показывают, что ему нужно выучить, а дескрипторы указывают, как он может это сделать. Дескрипторы - это уровни, по которым достигается тот или иной критерий, последовательно отображающий все шаги, предпринятые учащимися для достижения наилучших результатов, и оценивая их по определенному баллу.

Ключевые слова: критерий, рубрика, дескриптор, технология оценивания, критериальное оценивание

Annotation. Descriptors are qualitative assessment criteria that describe the level of formation of the student's competencies and allow to determine the degree of their manifestation (minimum, average, maximum). Descriptors are operational indicators that are directly observed in student achievement behavior, as well as at the level of results and products of their spec. The criteria are the various activities and activities of students. The column indicates what the child is studying, the criteria show what he needs to learn, and the descriptors indicate how he can do it. Descriptors are the levels by which this or that criterion is achieved, consistently displaying all the steps taken by students to achieve the best results, and evaluating them according to a certain score.

Key words: criterion, rubric, descriptor, assessment technology, criteria-based assessment

XXI ғасыр мектебі прогрессивті динмаикалық өзгеріп жатқан заманға бейімделуге мүмкіндік беретін түбегейлі өзгерістер енгізуді, және педагогтардың шығармашылықтарын шыңдауды талап етеді. Бүгінгі күн - білім беру мазмұнына, оқушы мен педагог тұлғасына және қызметіне деген көзқарастардың түбегейлі өзгеріске бет бұрып отырған кезеңі.

Оқушылар баға алған кезде, мұғалімдер проблемаға тап болады: «Мен түсінбеймін, мұғалімге менен не керек!» Неге: «4», «5» емес, деген сияқты? Оқушылардың ата-аналарынан көбінесе еститініміз: «Балама дұрыс баға берілмеді! Менің балам жақсы оқып жатыр, оның үштігі болмау керек! «Не себепті көп адамдар оқушылардың білімдерін бағалауды өте оңай деп ойлайды.

Оқушылардың білімін бағалау күрделі педагогикалық проблема болып қала береді. Ол оқушылардың, пәнге, мұғалімге, мектепке және қоршаған ортаға деген көзқарасына үлкен әсер етеді. Оқушылар бағалау кезінде қандай жетістіктерді мұғалім олардан күтеді және ең бастысы күтілетін жетістіктер мен қандай критерийлерді пайдаланғанымызды түсінуі керек. Сондықтан бағалау процесі мұғалімдердің, оқушылардың, ата-аналардың тіпті әр мектептің өткір талқыланатын өзекті тақырыптардың бірі болып табылады [1, 22 б].

1. Оң көзқарас. Аңыз:

Жарлы еврей раввинге келді: Ребе, қалай өмір сүру керек? Отбасы үлкен, барлығы бір бөлмеде. Күшім жоқ, қиындықты қалай жеңуге болатынына қандай кеңес бересіз?

- Сізде ешкі бар ма? - деп сұрады раввин.

- Бар.

- Оны бөлмеге әкеліңіз.

- Бірақ мен сол бөлмеде, мен, әйелім және бес балам бар.

Ешкіні қалай әкелемін? Мен өз басыма отырғызаман ба?

- Кеңес алу үшін келдің бе, ендеше айтқанымды тыңдаңыз! Ешкіні үйіңізге әкеліңіз!!!

Бірнеше күннен кейін еврей келеді.

- Ребе, өмір сүруіміз мүлдем қиындап кетті!

- Енді сіз ешкіні бөлмеден шығарыңыз!

Еврей ешкіні бөлмеден шығарды және өмір әлдеқайда қарапайым және жақсы бола бастады.

Ал қазір - тапсырма.

2-3 минут ішінде әрқайсысы өздерінің назарын аударатын мәселелердің, алаңдаушылықтардың, кедергілердің жеке тізімін жасайды, осы сәттерде тыныштандыруға жол бермейді. Қайтадан неден қиналып, қорқатын тізімді оқыңыз.

Жазғандарыңды қалтаңызға, сөмкелеріңге жасырыңыз. «Ешкіні шығарыңыздар!»

Кем дегенде, біздің сабақтың соңына дейін жазылған туралы ұмытыңыз.

Критерийлерді бағалау принциптері

1. БАҒАЛАУ - стандартты немесе эталонмен салыстыру

2. ЭТАЛОН - (қалаған нәтижеге) біз ұмтыламыз!

Қажетті қалаған нәтиже туралы алдын-ала нақты түсінік беру керек, ол интуитивті анықталмауы керек, бірақ нақты болуы керек, әйтпесе жұмыс істеу және оған жету қиын болады!

Бағалау критерийлері - стандартты нақтылау (қалаған нәтиже)

Қорытынды: критерий толық бағалау үшін қажет. Бұл білім деңгейін және дағдыларды қалыптастыру үшін де орынды.

3. Бағалау критерийлері жүйесі мыналарға мүмкіндік береді:

- қандай да бір материалды қаншалықты табысты деп анықтау;

- осы немесе практикалық шеберліктің қалыптасуы.

Критерийлерді бағалау - бұл оқушылардың оқу жетістіктерін процестің барлық қатысушыларына белгілі және сабақтың мақсаттарына сәйкес келетін нақты анықталған, ұжымдық әзірленген критерийлермен салыстыру үрдісі.

Критериалды бағалау оқушының табыстары мен сәтсіздіктері туралы ақпаратты алған кезде кері байланыс функциясын орындайды. Бұл жағдайда аралық жұмыстың ең қанағаттанарлықсыз нәтижелерін тіпті оқушы өз нәтижелерін жақсарту бойынша ұсыныстар ретінде қабылдайды. Бұл критерий бойынша сіздің жетістіктеріңізді бағалау және жетілдіру

үшін қосымша мүмкіндіктер бар. Критериалды бағалау кезінде оқушылар өздерін басқа оқушылармен салыстырмайды [2, 116].

«Үздік оқушы», «орташа», «оқу екпіндісі» сияқты белгілер өздігінен жоғалып кетеді, бірақ олардың бір немесе басқа критерийге сәйкес олардың жетістіктерін бағалау және жетілдіру үшін қосымша мүмкіндіктер бар. Критерийлерді бағалау нүктелік жүйенің цифрлы, формальды белгісінен бас тартуды білдірмейді. Ең бастысы, әрбір балл толығымен толтырылады және олар нақты жетістік деңгейін көрсетті. Неліктен бағалау критерийлері қажет?

* Мұғалімдер үшін: оқу үрдісінің анық бағыт нұсқаулықтары бар. Оқушылардың оқу үрдісін бағалаудың нақты критерийлері бар.

* Бағалау процесін объективті және дәйекті ету.

* Мұғалімдер үшін оқушыларды бағалау прогресінің үрдісі жеңілдейді.

Оқушылар үшін: Оқу мақсаттарының, күтілетін нәтиженің, бағалау критерийлерінің және өз жұмысын жетілдірудің жолдарын түсіну.

* Оқушылар мұғалімдерден күтілетін нәтижеге қатысты нақты ұсыныстарды алады.

* Оқушылар үнемі бағалау критерийлерін қолдануға үйренген кезде, олар түпкілікті өнім үшін жауапты болады. Бұл «Мен әлі бәрін жасамадым ба?» деген сияқты сұрақтарды жояды.

* Оқушылардың өзіндік жұмысына жағдай жасау.

Бағалау критерийлерінің кейбір мысалдарын келтірейік. Ұсынылған мысалдарда біз критерийді, оның градациясын және қандай қателіктерді болдырмау керек екенін көреміз.

Берілген бағалау түрлерінің артықшылықтары:

1. Оқушының жеке басын емес, тек оның жұмысы бағаланады.
2. Оқушының жұмысы алдын-ала өзіне белгілі бағалау критерийлеріне сәйкес тексеріледі.
3. Оқушылардың тек оқып, үйренгендері ғана бағаланады.
4. Оқушылар бағалаудың нақты алгоритмі туралы біледі, оның көмегімен олар өздерінің оқу деңгейлерін анықтай алады.
5. Оқушылардың өзін-өзі бағалау мен оқуға деген ынтасы арта түсті.

Осы педагогикалық технологияны таныстыру және енгізу кезінде біз рубрика, критерий, дескриптор сияқты түсініктермен танысамыз.

Критерийлер - оқушылардың әртүрлі іс-шаралары мен әрекеттері.

Дескрипторлар - бұл бір немесе басқа критерийге жету деңгейлері, әрбір критерий бойынша ең жақсы нәтижеге жету үшін оқушылардың барлық қадамдарын дәйекті түрде көрсету және оларды белгілі бір балл арқылы бағалау.

Рубрика баланың неге үйренетінін көрсетеді, критерийлер ол нені үйрену керек екенін көрсетеді, ал дескрипторлар оны қалай жасауға болатындығын көрсетеді.

Мысалы: бір-біріне тәуелсіз екі топ 5 минутта келесі тапсырмаларды орындайды:

1-топ: Көбелектерді салу.

2-топ: Көбелектерді келесі критерийлерге сүйеніп салу: түстер гаммасын, өлшемі, суретте кемінде 8 бөлшекті таңдау;

Барлық салынған суреттер тақтаға ілінеді және мұғалімдер өзіндік бағалауды жүзеге асырады. Оқушылар оқу барысында қол жеткізуге болатын мақсаттар туралы жеткілікті анық болған жағдайда ғана өздерін бағалауы мүмкін. Оқушылар бұл идеяны алған кезде, олар тиімділігі мен нәтижелілігін арттырады: олардың бағалары мұғаліммен және бір-бірімен талқыланады.

2-тапсырма. 1-топ: Борщты дайындау критерийлерін әзірлеу бойынша практикалық сабақ - 6 минут.

Талаптары:

*Критерийлер саны - 5 негізгі тапсырма + 5 шығармашылық

*Ең маңызды белгілері

*Бір жақты қысқаша түсіндіріледі.

Критерийлер сәйкестігінің үш деңгейі:

* 0 – жоқ;

* 1 – ішінара;

* 2 – толық.

Кесте 1. Критерийлер

Критерийлер	2	1	0
Дәмді тағамдар	Өте дәмді	Дәмді	Дәмді емес
Тағамның түрі мен иісі	Өте жақсы	Бұданда керемет болатын еді	Маңызды кемшіліктер
Тағамның құрамы	Оңтайлы пропорциялар және сапалы пісіру ингредиенттері (құрамы)	Кішігірім ауытқулар оңтайлы пропорциялар мен жағдайлар	Елеулі оңтайлы ауытқулар
Дәмдеуіш қосылғыштар	Идеалды баланс	Баланстың маңызсыз бұзылуы	Баланстың маңызды бұзылуы
Астың құндылығы	Тойымды және диеталы пайдалы	Дәмі айтарлықтай қанағаттанарлық емес	Дәмі қанағаттанарлық емес

2-топ: Бағалаушы рубрикаторды құрып, «Борщты пісіру» практикалық сабағы үшін дескрипторларды дайындаңыз.

Критерийдің дескрипторлары критерийдің аспектілері (жетістік деңгейі) ретінде пайда болатын міндеттерді орындаудың белгілі бір деңгейін сипаттайды.

Жетістік мақсаты мен дәрежесі іс жүзінде сипатталған. Әрбір критерий графикалық және кесте түрінде, жетістіктер арасындағы деңгейлер (бағалалары) және пәндік тапсырмалардың орындалатын дескрипторлары сипатталады.

Осылайша, критериалды тапсырмаларды әзірлеуге қосымша талаптар қойылады: олар дескрипторлардың аспектілері ретінде критерийлерде пайда болатын объективті міндеттерге сәйкес келетін іс-қимылдарды ғана емес, сондай-ақ әр түрлі, соның ішінде жетістікке жетудің ең жоғары деңгейлерін көрсетуге мүмкіндік беруі тиіс [3, 3-4. б].

Кесте 2. Критерийдің мазмұны:

Критерилер		Дескрипторлар
A	Білу және түсіну	Жекелеген сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасы мақсатына сәйкес келетін нақты фактілерді, ақпараттар және сипаттамаларды білу және жаңғырту. Алынған ақпаратты талдау, қайта жаңғырту, болжау жасау арқылы түсінгендігін көрсете білу
B	Қолдану	Бұрын алған ақпараттар мен білімдерін жаңа немесе таныс емес жағдайларда және контекстерде қолдану, пайдалану. Білгенін, түсінгенін, дағдыларын сабақ барысында қолдану арқылы көрсету. Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін білімдерін қолдануды көрсетудің жолдары: практикалық жұмыс, диаграммалармен жұмыс, кескін картада жұмыс жасай алуы, есептер шығару, жобалар, мәселені шешу және жаңа нәтижелер ойлап табу болып табылады
C	Сыни ойлау және зерттеу	Білім көзінен алған ақпараттарды талдау, синтездеу, бағалау арқылы пікірлер қалыптастыру. Жекелеген сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін ақпараттар мен нәтижелерді жинақтай алу және оларды талдай алу қабілеттілігін көрсету. Ұсынылған болжамдарды дұрыс ақпараттар жинақтау және деректерді пайдалану арқылы зерттеп, бағалап, өз бетімен қорытынды жасау. Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін жасалған қорытынды жайында ой қозғау қабілеттілігін көрсету.
D	Коммуникация және рефлексия	Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін ақпараттар, фактылар мен ойларын, пікірлерін ауызша және жазбаша ұсыну. Басқа адамдар ұсынған ақпаратты тыңдап және сәйкесінше жауап қайтара алу қабілеттілігін, басқа адамдардың көзқарасын қабылдай отырып, өз көзқарасын түсіндіру арқылы ортақ ойға келу. Айтылған ойларды, пікірлерді, оқиғаларды ой елегінен өткізу арқылы шешім қабылдау немесе ой толғаным нәтижесінде іс-әрекет жасау.

Критериалды бағалау технологиясы оқушы бойындағы үрейленуді басады және мұғалімді «төрешілік» қызметінен босатып, оқушы бойында өзін-өзі бағалау, өз іс-әрекетіне баға беру, жауапкершілік қабілетінің дамуына ықпал етеді. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалау оқытуды, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған болса, жиынтық бағалау мақсатты баға қою және сертификаттау немесе оқытудың алға жылжуын тіркеу үшін оқыту қорытындысын шығару үшін қажет. Мұндай бағалау кезінде өзінді басқа адаммен салыстыру шарты жоқ,

сондықтан критерий түрлері бойынша мүмкіндігінді бағалап, жетістікке жету жолдарын қарастыру болып табылады [5, 16-18 б].

Қорытынды: Балалар үшін психологиялық атмосфера маңызды. Демек, қарапайым қорытынды: оқушының мақсатқа жету жолында аз ғана жетістікке жетелеуге, жеке жетістіктерін жақсы сөзбен айқындауға, мадақтауға, сыныптастарында өзара әрекеттесуінде микроклиматты және өзара көмек көрсетуді қалыптастырамыз. Егер біздің балаларымыз еңбекті құрметтесе және өздерінің басқа адамдардың еңбектерін дұрыс бағалануын үйренсе, өсіп келе жатқан жас ұрпақ болашаққа сенімді болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Орта білім мазмұнын Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесі негізінде жаңарту. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2014.- 43 б.
2. Урумшаев Б.А. Критериалды бағалау технологиясы Алматы – 2016. -140 б.
3. Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана.: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, 2013. -80 с.
4. Айтпукешев А.Т., Кусаинов Г.М., Сагинов К.М. оценивание результатов обучения: Метод. пособие. –Астана: Центр педагогического мастерства, 2014.-108 с.
5. Наренова А.Б., ЕсенғұловаМ.Н. Бағалаудың өлшемдік технологиялары. Оқу құралы. Ақтөбе. 2019 – 240 б.